

BANCNOTE (BANI DE URGENȚĂ) DE 10 HELLER ȘI 20 HELLER AUSTRIECE DIN ANUL 1920, AFLATE ÎN PATRIMONIUL MUZEULUI DE ISTORIE SIGHIȘOARA*

(I)

IACOB MIRCEA-RADU

Printre urmările crizei generate de încheierea primei conflagrații mondiale, au fost inclusiv lipsa de monede în circulație (metalele fiind necesare în industria de război), ceea ce a condus la tipărirea așa numitor bani de urgență, din care există câteva exemplare și în muzeul nostru.

Termenul de bani de urgență este utilizat pentru a descrie bancnotele sau monedele produse de orașe sau de persoane fizice, care nu sunt autorizate să emită monede atunci când există o lipsă de monedă în circulație – de obicei, ca urmare a unor evenimente de război.¹

La sfârșitul anului 1915 guvernul german înaintează un memorandum guvernului austriac, în care se propunea fuziunea celor două imperii într-un spațiu economic unificat – deocamdată printr-o alianță vamală cu acordarea de tarife preferențiale.

Principalele cauze care au întârziat finalizarea acordului, a constat din temerile legate de respectul reciproc, păstrarea suveranității și a libertății de acțiune în politica economică, atât din partea germană cât și din partea austriacă, atitudinea negativă a Ungariei, și în cele din urmă negocierile de soluționare care au întârziat în mod repetat.

Discuțiile s-au intensificat din nou în anul 1917, abia după înțelegerea dintre Austria și Ungaria. Acestea au durat, cu mai multe întreruperi, până în toamna anului 1918, finalizându-se prin numitul „Protocol de la Salzburg”, în care au fost stabilite liniile directoare pentru crearea unei alianțe economice²

---

* Prezentul articol are la bază prezentarea susținută în *Sala Festivă a Primăriei Municipiului Sighișoara* la data de 28 iunie 2021, cu ocazia aniversării a 123 de ani de la înființarea Muzeului de Istorie Sighișoara (24 iunie 1899).

¹ Heidelinde Dimt și Wernfried L. Werneck, „Bergbaumotive auf oberösterreichischen Notgeldscheinen” în *Oberösterreichische Heimatblätter*, Herausgegeben vom Landesinstitut für Volksbildung und Heimatpflege in Oberösterreich, Nr. 32, Linz, 1978, p. 243.

² Hans Mazer, *Hundert Jahre österreichischer Wirtschaftsentwicklung 1848-1948*, Springer Verlag, Wien, 1949, p. 446.

În mai multe state perdante, în primii ani de după război s-a înregistrat o accelerare constantă a procesului inflaționist, care a culminat în cele din urmă cu hiperinflația.³

La scurt timp după Primul Război Mondial, oamenii au fost nevoiți să găsească un substitut pentru monedele lipsă. Și în acest caz au fost tipărite bonuri – cu diferența că emitenții nu erau instituții financiare, ci în principal entități politice sau socio-politice, cum ar fi și municipalitățile. Baza pentru emiterea acestor „bani de urgență” a fost ordinul executiv al Oficiului de Stat germano-austriac pentru Finanțe (așa cum se numea Ministerul de Finanțe la acea vreme) din 21 noiembrie 1918, care reglementa condițiile în care corporațiile publice, întreprinderile sau alte instituții puteau emite așa-numitele „jetoane de înlocuire a banilor” în caz de urgență în operațiunile de plată.⁴

Mai jos vom prezenta textul de lege din „Staatsgesetzblatt für den Staat Deutschösterreich Nr. 34-35”, care se referă la emiterea de bani de urgență:

34.

„Instrucțiunea de executare a Oficiului de Stat germano-austriac al Finanțelor din 21 noiembrie 1918, privind emiterea de timbre de substituție monetară.

Cu autorizarea Consiliului de Stat, se decretează următoarele:

Emiterea de timbre înlocuitoare de bani (bani de urgență) de către corporațiile publice, asociațiile industriale, întreprinderi etc., pentru a remedia o urgență în operațiunile de plată cauzată de o lipsă temporară de mijloace legale de plată, este, în sensul legilor în vigoare, permisă numai cu aprobarea Oficiului de Stat German-Austriac al Finanțelor. Se aplică dispozițiile articolului VIII din partea IV a Decretului imperial din 21 septembrie 1899, Reichsgesetzblatt nr. 176.

Pentru timbrele înlocuitoare de bani deja puse în circulație fără aprobare guvernamentală, se va obține fără întârziere aprobarea ulterioară a Biroului de stat financiar German-Austriac.

Pe durata punerii în circulație a însemnelor monetare, de către acestea, birourile emitente sunt obligate să mențină un sold în numerar la o instituție bancară a Băncii Austro-Ungare sau la Biroul de Economii Poștale în valoare de

³ Suspanz, Christian, Die österreichische Inflation 1918-1922” în *Forschungsbericht Nr. 111 des Instituts für Höhere Studien*, Wien, November 1976, p. 1.

⁴ Emil Puffer, „Notgeld in Oberösterreich – Der Kleingeldmangel 1919/20 und dessen Behebung” în *Oberösterreichische Heimatblätter Herausgegeben vom Landesinstitut für Volksbildung und Heimatpflege in Oberösterreich*, Nr. 32, Linz, 1978, p. 103.

suma respectivă de punere în circulație a însemnelor monetare sau să depună titluri de valoare corespunzătoare valorii de piață a acestora.

De regulă, perioada de circulație a jetoanelor de substituție a banilor nu trebuie să depășească trei luni.

Pentru emiterea de către municipalități a timbrelor de substituție monetară este necesară o hotărâre a consiliului municipal.

Tichetele de bani care urmează să fie emise trebuie să poarte o indicație clară a valorii în cuvinte și cifre, să desemneze cu exactitate autoritatea emitentă și să conțină detalii privind răscumpărarea (data de răscumpărare și biroul de răscumpărare).

Oficiul de Stat Germano-Austriac de Finanțe își rezervă dreptul de a acorda derogări de la principiile de mai sus din motive importante sau de a condiționa aprobarea sau îndeplinirea unor cerințe suplimentare; de asemenea, poate permite sau poate dispune acceptarea în loc de plată a bancnotelor false monetare puse în circulație în mod corespunzător la anumite trezorerii și birouri de stat.

Cererile de aprobare a emisiunii de monedă de urgență trebuie să conțină informații precise privind suma totală a emisiunii, valoarea nominală, zona de circulație și perioada de circulație, precum și data de răscumpărare; înainte de începerea emisiunii, trebuie să se prezinte documentele pe coperta prescrisă, o descriere a semnelor monetare, precum și dovezile.

Prezentul decret intră în vigoare la data promulgării sale.

Sylvester manu propria Steinwender manu propria „⁵

În primii ani de după 1918, cele mai importante companii de grup din așa-numitele „noi țări străine” au fost pierdute în acest fel: Skoda; Prager Maschinenbau; Breitfeld, Danek & Co în Cehoslovacia; Triester Lloyd, Stabilimento Tecnico Triestino și altele în Italia Superioară. Sucursalele bancare au fost fie vândute, fie încorporate în instituții existente, fie transformate în bănci independente. Din cele peste 140 de sucursale ale băncilor vieneze din statele succesoare, în 1924 mai rămăseseră doar nouă, dintre care sucursalele din Budapesta și Zagreb ale Asociației bancare din Viena, erau singurele semnificative.⁶

---

⁵ „Vollzugsanweisung des Deutschösterreichischen Staates für Finanzen vom 21.11.1918, betreffend die Ausgabe von Geldersatzzeichen”, în *Staatsgesetzblatt für den Staat Deutschösterreich* Nr. 34-35, Jahrgang 1918, 8 Stück, Ausgegeben am 26 November 1918, p. 45.

⁶ Franz Vranitzky, „Von der Weltausstellung zur Weltwirtschaftskrise – Wien als Finanzzentrum des Donaumaues 1870 bis 1930”, în *Kammer für Arbeiter und Angestellte für Wien, Abteilung Wirtschaftswissenschaft und Statistik*, Nr. 12 Issue 1, Wien, 1986, p. 82.

Din anul 1919 găsim un anunț în „Landesgesetz- und Verordnungs-Blatt für das Land Salzburg” privind emiterea de bonuri de 10, 20 și 50 Heller pentru a remedia deficitul de monedă măruntă:

„138.

Anunț din 3 octombrie 1919,
privind emiterea de bonuri de 10, 20 și 50 de Heller pentru a remedia deficitul de monedă măruntă.

Pentru a remedia urgența în operațiunile de plată cauzată de lipsa mijloacelor legale de plată, Consiliul Provincial din Salzburg emite bonuri pentru monedă măruntă, în conformitate cu instrucțiunea de punere în aplicare a Oficiului de Stat al Finanțelor Austriece din provincia Salzburg din 21 noiembrie 1918. Pentru a remedia starea de urgență cauzată de lipsa monedei legale, Consiliul Provincial din Salzburg, în conformitate cu instrucțiunile Oficiului de Stat pentru Finanțe din 21 noiembrie 1918, Staatsgesetzblatt. nr. 34, va emite înlocuitori de bani (bani de urgență), și anume o jumătate de 1 milion de bonuri de 10 helleri, 1 milion de bonuri de 20 de helleri și 1 milion de bonuri de 50 de helleri, care vor fi acceptate în orice moment, până la 31 decembrie 1919 inclusiv, la Oficiul teritorial din Salzburg și vor fi răscumpărate pentru moneda legală.⁷”

Învățăturile pentru evaluarea relației direcționale dintre variabilele economice au fost dobândite în anii 1920, în primul rând din teoria cantitativă care domina la acea vreme și din derivata acesteia, teoria parităților puterii de cumpărare.⁸

Despre bancnotele de 20 și de 50 Heller vom vorbi într-un articol viitor. Mai jos vom face descrierea bancnotelor de 10 Heller, și a uneia dintre cele de 20 Heller păstrate în patrimoniul Muzeului de Istorie Sighișoara.

AUSTRIAN 10 HELLER AND BANKNOTES (EMERGENCY MONEY) FROM 1920 IN THE COLLECTIO HELLERN OF SIGHIȘOARA HISTORY MUSEUM (I) (Summary)

This article deals with the problem of the shortage of small coins after the First World War and the printing of so-called hellers (emergency money). Among the consequences of the crisis generated by the end of the First World War, there was also a lack of coins in circulation

⁷ „Kundmachung vom 3. Oktober 1919, betreffend die Ausgabe von Gutscheinen über 10, 20 und 50 heller zur Behebung des Kleingeldmangels”, în *Landesgesetz- und Verordnungs-Blatt für das Land Salzburg*, Nr. 138, Jahrgang 1919, CXXX Stück, Ausgegeben und verstanden am 6 Oktober 1919, p. 547.

⁸ Suspanz, Christian, *op. cit.* p. 2.

(metals being necessary in the war industry), which led to the printing of the so-called emergency money, of which there are some copies in our museum. In several losing states, the early post-war years saw a steady acceleration of the inflationary process, eventually culminating in hyperinflation. The Austrian banknotes shown in this article are from 1920 and are replacements for the small coins needed by the war industry. The announcement of 3 October 1919 concerning the issue of 10, 20, 50 heller notes to remedy the shortage of small coins can be found in the Landesgesetz- und Verordnungs-Blatt für das Land Salzburg.

Cuvinte cheie: bani de urgență, monedă mărunță, Oficiul de Stat al Finanțelor Austriece, Banca Austro-Ungară, Muzeul de Istorie Sighișoara.

Keywords: emergency money, small coin, Austrian State Finance Office, Austrian-Hungarian Bank, Sighișoara History Museum.

Fig. 1

Nr. INV 5030

Hârtie: roșie.

Dimensiune: 45 x 65 mm.

Filigran: fără.

Descriere Avers

Fond: roșcat, cu stema Austriei și cuvintele „Stadt Wien”

Tipăritura: deasupra scriere în semicerc „Kassenschein der Stadtgemeinde Wien”, dedesubt cuvântul „über”, în cerc avînd desen Guillot clădirea primăriei din Viena, în părți cifra „10”, dedesubt cuvântul heller. Dedesubt fraza „Die Gemeinde Wien haftet für diese Verbindlichkeit mit ihrem ganzen beweglichen und unbeweglichen Vermögen“ dedesubt „Wien am 19 Februar 1920“, dedesubt semnăturile viceprimarului, primarului și a unui consilier local. Dedesubt „H. Engel & Sohn Wien. Tot scrisul de culoare neagră.

Descriere Revers:

Fond: alb, scris de culoare neagră pe zece rînduri „Kassenschein der Stadtgemeinde Wien über 10 Heller. Zur Linderung der Kleingeldnot gibt die Gemeinde Wien weitere Kassenscheine zu 10 Heller aus. Diese sind unverzinslich, werden von der Gemeinde Wien bis 30 Juni 1920 in Zahlung genommen und in der Zeit vom 1 bis 30 Juni 1920 in gesetzlichem Bargelde eingelöst. Die Nachahmung dieses Kassenscheines wird gesetzlich bestraft“.

Fig. 2

Nr. INV 5028

Hârtie: crem.

Dimensiune: 45 x 65 mm.

Filigran: fără.

Descriere Avers

Fond: crem

Tipăritura: deasupra scrierea „Gut-schein des Landes Steiermark“ împarte o eșarfă vegetală în două părți, dedesubt în părți, în cerc „10 über zehn heller“, dedesubt două propoziții una în stânga iar alta în dreapta, cea din stânga „Giltig nur bis einschließlich 29 Februar 1920. Die Nachahmung dieses Scheines wird gesetzlich bestraft.“, cea din dreapta „Das Land Steiermark haftet für die Verbindlichkeit diesen Schem in gesetzlichem Bargeld einzulösen und hat eine eigene Deckungsrücklage bestellt“, dedesubt semnăturile adjunctului, guvernatorului, și a responsabilului financiar. Totul scris de culoare albastră.

Descriere Revers:

Fond: crem, scris de culoare albastră pe treisprezece rânduri „Gutschein über 10 zehn Heller des Landes Steiermark. Zur Behebung der herrschenden Hartgeldnot gibt das Land Steiermark auf Grund des Landtagsbeschlusses vom 17 Oktober 1919 Gutscheine bis zu einem Gesamtbetrage von drei Millionen Kronen aus. Diese Gutscheine werden in der Zeit vom 16 Februar vom Landesobereintnehmer – Amt in Graz in gesetzlichem Bargeld eingelöst“.

Fig. 3

Nr. INV 5033

Hârtie: cărămizie.

Dimensiune: 45 x 65 mm

Filigran: fără.

Descriere Avers

Fond: cărămiziu.

Tipăritura: în părți un cerc, formă de stea și cifra „20” suprapuse, dedesubt chenar vegetal și propoziția „Kassenschein der Stadtgemeinde Wien über zwanzig heller. DIE GEMEINDE WIEN HAFTET FÜR DIESE VERBINDLICHKEIT MIT IHREM GANZEN BEWEGLICHEN UND UNBEWEGLICHEN”, dedesubt „WIEN AM 13 FEBRUAR 1920”, mai jos semnăturile primarului, viceprimarului, și a unui consilier local. Totul scris de culoare neagră.

Descriere Revers:

Fond: alb, scris de culoare maro, într-un chenar geometric pe nouă rânduri „Kassenschein der Stadtgemeinde Wien über 20 Heller. Zur Linderung der Kleingeldnot gibt die Gemeinde Wien weitere Kassenscheine zu Heller aus. Diese sind unverzinslich, werden von der Gemeinde Wien bis 31 Dezember 1920 in Zahlung genommen und in der Zeit vom 1 bis 30 Dezember 1920 in gesetzlichem Bargelde eingelöst. Die Nachahmung dieses Kassenscheines wird gesetzlich bestraft“.